

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Jiřího Pally a JUDr. Marie Turkové v právní věci žalobkyně: **M. M.**, zast. JUDr. Ladislavem Piterkou, advokátem, se sídlem Ruská 2887/101, Ostrava - Vítkovice, proti žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, se sídlem Na Poříčním právu 376/1, Praha 2, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2011, č. j. 4 Ad 68/2011 - 38,

takto:

I. Výrok I. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2011, č. j. 4 Ad 68/2011 - 38, **se zrušuje** a věc se v tomto rozsahu **vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

II. Kasační stížnost proti výroku II. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2011, č. j. 4 Ad 68/2011 - 38, **se zamítá.**

III. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Městský soud v Praze usnesením ze dne 14. 9. 2011, č. j. 4 Ad 68/2011 - 38, neosvobodil žalobkyni od soudních poplatků a neustanovil jí zástupce pro řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 3. 6. 2011, č. j. 2011/26436-421, 2011/41541-421. Žalovaný tímto rozhodnutím podle § 90 odst. 5 správního řádu zamítl odvolání žalobkyně a potvrdil rozhodnutí Úřadu práce v Ostravě ze dne 28. 1. 2011, č. j. OTA-718/2011-K5, kterým žalobkyni nebyla přiznána podpora v nezaměstnanosti.

Soud ve zmíněném usnesení uvedl, že žalobkyně dne 7. 9. 2011 požádala o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce. Základní podmínkou pro

osvobození od soudních poplatků podle § 36 odst. 3 s. ř. s. je doložit, že účastník nemá dostatečné prostředky. K ustanovení zástupce se podle § 35 odst. 8 s. ř. s. mj. vyžaduje, aby byly splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Z vyjádření žalobkyně ze dne 7. 9. 2011 a z „*Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce*“ soud zjistil, že žalobkyně žije ve společné domácnosti s manželem a zletilou dcerou. Žalobkyně je nezaměstnaná, nepobírá podporu v nezaměstnanosti, důchod ani jiné sociální dávky; na základě dohody o provedení práce obdržela v červenci odměnu 1350 Kč; uvádí dluh vůči finančnímu úřadu ve výši 18 000 Kč. Manžel žalobkyně podniká od jara 2011; jeho průměrný měsíční výdělek činí 13 000 Kč čistého, přičemž má půjčku z důvodu platební neschopnosti ve výši 10 000 Kč. Dcera je zaměstnána s výdělkem 9 000 Kč čistého. Majetkem žalobkyně větší ceny je zahradní chata, byt 3+1, který je součástí společného jmění manželů a osobní automobil zn. Škoda Octavia, r. v. 1998.

Soud při posuzování, zda je splnění poplatkové povinnosti v reálných možnostech žalobkyně, uvedl, že lze použít jako referenční kritérium částku životního minima podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, což vyplývá i z judikatury představované rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 7. 2010, č. j. 6 Ads 71/2010 - 102. Pro účely výše životního minima se společně posuzují příjmy rodičů a zletilých dětí, pokud s rodiči společně užívají byt a nejsou společně posuzovány s jinými osobami. V případě žalobkyně a její rodiny podle závěru soudu činí životní minimum 8080 Kč. Doložený příjem členů domácnosti však činí přibližně 22 000 Kč. Soud vycházel při posuzování podmínky „nedostatečných prostředků“ podle § 36 odst. 3 s. ř. s. z porovnání výdělkových a majetkových poměrů žalobkyně s výší soudního poplatku a dalšími náklady řízení. Na základě toho uzavřel, že měsíční příjem domácnosti žalobkyně dosahuje téměř trojnásobku životního minima a výše disponibilních prostředků činí přibližně 14 000 Kč. Žalobkyně není osobou zcela nemajetnou; byt, zahradní chata a osobní automobil jsou ve společném jmění manželů. Uváděné dluhy dosahují výše 28 000 Kč. Z těchto skutečností vyplývá, že žalobkyně disponuje dostatečnými finančními prostředky, aby ji náklady řízení nezatížily způsobem, který by ve svém důsledku znamenal odepření přístupu k soudu. Soud se současně vymezil vůči svému předchozímu rozhodnutí v jiné právní věci žalobkyně, kdy ji od soudních poplatků osvobodil. K tomu uvedl, že v mezidobí se změnily podmínky, neboť dcera nastoupila do zaměstnání a manžel začal podnikat, čímž domácnost žalobkyně získala pravidelné příjmy ve výši 22 000 Kč. Protože soud neshledal splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, nebyly splněny ani podmínky pro ustanovení zástupce.

Ve včas podané kasační stížnosti žalobkyně (dále též „stěžovatelka“) namítla, že soud nesprávně vyložil příjmy jejího manžela a dcery. Uváděnou částku 13 000 Kč čistého totiž nesprávně odvodil z výpisu z účtu manžela za červenec 2011. Tím vznikl nesprávný závěr, že jde o čistý příjem manžela. Stěžovatelka doložila výpisy z účtu manžela za období červenec až září 2011, na kterých jsou „*příjmové a výdajové položky realizované bezhotovostními platbami jak v souvislosti s podnikáním tak i v souvislosti s chodem tříčlenné domácnosti. Jednotlivé výpisy pak doplňuje v tabulkové části o další údaje, zejména na straně výdajů, které byly jak manželem v rámci podnikání vydány v hotovosti, tak další v hotovosti vydané výdaje z titulu chodu domácnosti resp. osobní spotřeby některého člena rodiny.*“ Stěžovatelka blíže specifikovala jednotlivé položky za uvedené období po stránce příjmové a výdajové. Vytkla soudu, že se nezabýval údaji z hlediska příjmů a výdajů.

V této souvislosti stěžovatelka dodala, že manžel kompenzuje propad příjmů půjčkami, o kterých ona neví, o čemž svědčí příjmy a výdaje za uvedené období. Stěžovatelka zdůraznila, že výdaje její rodiny jsou vyšší než její příjmy a není způsobilá nést náklady soudního řízení z příjmů rodiny, které jsou dotovány půjčkami manžela. Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 9. 2011, č. j. 4 Ad 68/2011 - 38, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 2 a 3 soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s."), podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež byly stěžovatelkou v kasační stížnosti uplatněny. Přitom shledal v postupu a rozhodnutí Městského soudu v Praze vady, ke kterým je ve smyslu § 109 odst. 3 s. ř. s. povinen přihlédnout z úřední povinnosti. Konkrétně se jedná o vadu podle § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s., neboť řízení a rozhodnutí soudu o nepřiznání osvobození od soudních poplatků bylo zmatečné.

Podle Nejvyššího správního soudu je třeba považovat řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 3. 6. 2011, č. j. 2011/26436-421, 2011/41541-421, za osvobozené od soudních poplatků podle § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 549/1991 Sb."), což podle odstavce 3 písm. f) téhož zákona platí i pro řízení o kasační stížnosti. Tytéž závěry přitom učinil Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 27. 8. 2008, č. j. 4 Ads 25/2008 - 76, www.nssoud.cz, který se taktéž týkal věci, v níž žalobci nebyla rozhodnutím úřadu práce přiznána podpora v nezaměstnanosti. V rozsudku ze dne 26. 10. 2004, č. j. 6 Ans 1/2003 - 101, www.nssoud.cz, který byl zmíněn v napadeném usnesení, sice Nejvyšší správní soud dovodil, že zákon č. 549/1991 Sb. neobsahuje osobní ani věcné osvobození pro řízení ve věcech uchazečů o zaměstnání, avšak tento závěr byl učiněn ve vztahu k úkonu úřadu práce, kterým byl žalobce vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání. V posuzovaném případě se však žalobou napadené rozhodnutí nezabývalo vedením stěžovatelky v evidenci uchazečů o zaměstnání. Jím totiž bylo potvrzeno rozhodnutí úřadu práce o nepřiznání podpory v nezaměstnanosti, což je peněžité plnění poskytované ze státního rozpočtu uchazečům o zaměstnání podle zákona o zaměstnanosti. Toto peněžité plnění je proto nutné považovat za státní dávku ve smyslu § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., takže řízení o takové věci je osvobozeno od soudních poplatků. Za těchto okolností nebylo na místě stěžovatelku vyzývat k zaplacení soudního poplatku a následně rozhodovat o její žádosti o osvobození od soudních poplatků. Pokud tak soud přesto učinil, naplnil důvod kasační stížnosti uvedený v § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s., neboť pro rozhodování o osvobození od soudních poplatků nebyly dány podmínky řízení.

Nejvyšší správní soud se dále bude zabývat námitkou stěžovatelky, jíž lze podřadit pod důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Podle něj lze podat kasační stížnost z důvodu nesprávného posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Stěžovatelka důvodnost této námitky spatřuje ve skutečnosti, že v jejím případě jsou dány důvody pro ustanovení zástupce.

Podle § 35 odst. 8 s. ř. s. může předseda senátu navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát. Podle Nejvyššího

správního soudu tedy stěžovatelce lze ustanovit zástupce tehdy, jestliže jsou splněny dvě podmínky: 1) jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a 2) jestliže je to třeba k ochraně jejích práv.

Ačkoliv je řízení podle § 11 odst. 1 písm. b) zákona o soudních poplatcích od soudních poplatků osvobozeno, tato skutečnost ještě sama o sobě a bez dalšího neznamená splnění jedné z podmínek pro ustanovení zástupce podle § 35 odst. 8 s. ř. s. Ostatně předmětné ustanovení hovoří o předpokladech pro osvobození od soudních poplatků (které jsou dány v § 36 odst. 3 s. ř. s.) a nikoliv o již nastalém osvobození od soudních poplatků. Soud proto musí posuzovat, zda jsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků v konkrétních případech, kdy je jinak účastník řízení obecně od soudních poplatků osvobozen přímo ze zákona. Nejde o logický rozpor, nýbrž o proces ustanovení zástupce, který je mj. odvislý od konkrétních poměrů účastníka řízení. V opačném případě by se z rozhodování o ustanovení zástupce vytratil prvek konkrétnosti a individualizace. Ostatně i podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, www.nssoud.cz, *„přiznané osvobození od soudního poplatku je výchozím předpokladem pro prominutí dalších nákladů řízení. Podle § 35 odst. 8 s. ř. s. může totiž předseda senátu ustanovit navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, na návrh zástupce. Stejně tak jako osvobození od soudních poplatků, tak i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků tak vylučuje i právo na bezplatné zastoupení. Podstatou osvobození od soudních poplatků, jakož i oprávnění žádat o ustanovení zástupce na náklady státu, je ochrana účastníka proti negativním dopadům do jeho ústavně zaručených práv, v tomto případě do práva na soudní ochranu a na přístup k soudu.“* Nejvyšší správní soud v daném ohledu shrnuje, že soud postupoval správně, když zjišťoval osobní, majetkové a výdělkové poměry stěžovatelky v rámci posouzení splnění podmínek pro ustanovení zástupce podle § 35 odst. 8 s. ř. s.

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, www.nssoud.cz, přiznané osvobození od soudního poplatku je výchozím předpokladem pro prominutí dalších nákladů řízení, k nimž patří i náklady spojené s povinným zastoupením advokátem. Osvobození od soudních poplatků i bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele a splnění či nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přímo podmiňuje i právo na bezplatné zastoupení. Jak uvedl Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 23. 2. 2006, č. j. 4 Ans 3/2005 - 148, www.nssoud.cz, v současné době nejsou v platném právu vyjádřena objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele o osvobození od soudních poplatků, resp. jejich tíživosti. Osvobození od soudních poplatků je tak věcí úvahy soudu; při rozhodování o něm soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem. K tomu je třeba doplnit závěry uvedené v usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, č. j. 1 As 23/2009 - 95, www.nssoud.cz, podle kterých při úvaze o splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků vychází soud nejen z finanční hotovosti, jíž žadatel disponuje, ale bere v úvahu i jeho celkové majetkové poměry včetně vlastnictví nemovitostí; to však samo o sobě není překážkou osvobození od soudních poplatků.

Shora uvedenými závěry se v nyní posuzovaném případě řídil i Městský soud v Praze. Ten v odůvodnění přezkoumávaného usnesení uvedl, jaké skutečnosti zohlednil a jaké závěry z nich učinil. Na základě údajů obsažených ve stěžovatelkou předloženém a vyplněném „*Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození do soudních poplatků a ustanovení zástupce*“, jakož i dalších údajů, které mu stěžovatelka předložila v žádosti ze dne 7. 9. 2011, dospěl k závěru, že vzhledem k majetkovým poměrům stěžovatelky a její rodiny nejsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Tím ani podle soudu nebyly splněny podmínky pro ustanovení zástupce podle § 35 odst. 8 s. ř. s. Nejvyšší správní soud se s těmito závěry ztotožňuje.

Nejvyšší správní soud nehodlá zlehčovat finanční situaci stěžovatelky a její rodiny. Nicméně nelze odhlédnout od některých skutečností. Stěžovatelka uvedla, že vlastní zahradní chatku, společně s manželem disponuje bytem 3+1 a dále uvádí, že manžel vlastní osobní automobil. I když je účastníkem řízení stěžovatelka, žije s manželem a zletilou dcerou ve společné domácnosti, přičemž jak manžel, tak i dcera mají své příjmy a jimi by se měli podílet na hrazení nákladů domácnosti. Pokud stěžovatelka relativizuje správnost závěrů soudu ohledně průměrné čisté měsíční mzdy manžela ve výši 13 000 Kč, Nejvyšší správní soud konstatuje, že tento závěr učinil soud na základě údaje poskytnutého samotnou stěžovatelkou v „*Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození do soudních poplatků a ustanovení zástupce*“. Uvedený závěr přitom nijak nevyvrací doložené výpisy z účtu manžela, neboť není vyloučeno, že některé příjmy byly získány bezhotovostně. Jestliže stěžovatelka zahrnuje mezi výdaje domácnosti i výdaje manžela vynaložené v souvislosti s jeho podnikatelskou činností, Nejvyšší správní soud dodává, že tyto náklady nemohou být zohledněny a zahrnuty jako výdaje domácnosti. Stěžovatelka dále nijak nedoložila, že částka 10 000 Kč, která byla vložena na účet jejího manžela, pocházela z půjčky. Pokud stěžovatelka uvádí, že výdaje její rodiny převyšují příjmy, což dokládá výpisy z účtu manžela, vyvstává otázka, z čeho stěžovatelka a její rodinní příslušníci hradí vzniklý rozdíl a pokrývají náklady spojené s vlastnictvím bytu, zahradní chatky, s provozem automobilu a základními životními potřebami. Celou situaci především neulehčuje fakt, že stěžovatelka předkládá pouze výpisy z účtu jejího manžela. V něm lze jen těžko odlišit, které částky byly jeho příjmem, které byly případným příjmem stěžovatelky či dcery a hlavně, jaké výdaje byly vynaloženy v souvislosti s podnikatelskou činnosti (např. zálohy na povinné platby) a které s ní naopak nesouvisely. To je případ uváděných nejasných výdajů na benzín, internet, mobilní telefon, platby v autoservisu, pneumatiky, pracovní pomůcky, atd. Stranou nelze ponechat ani to, že rodina, přes uváděnou svízelnou situaci, je s to měsíčně platit stavební spoření (1000 Kč) či životní pojištění (530 Kč). Z přiložených tabulek rovněž vyplývá, že řada plateb byla realizována přímo v hotovosti, přičemž z výpisu z účtu manžela není patrné, že by došlo k výběru příslušné hotovosti, resp. že by z něj byla nějaká hotovost vůbec vybírána. Vzniká tak otázka, nakolik byly doložené údaje správné a úplné. Nejvyšší správní soud kladně hodnotí, že stěžovatelka se pokusila vyjádřit komplexní finanční situaci rodiny, nicméně jí předložené podklady nejsou kompletní a úplné. Je proto třeba vycházet z toho, co stěžovatelka uvedla a doložila.

Na základě zjištěných a doložených skutečností přitom nelze učinit závěr, že stěžovatelka nemá dostatečné prostředky a splňuje tak jednu z kumulativních podmínek pro ustanovení zástupce uvedenou v § 35 odst. 8 s. ř. s. Za této situace se již Nejvyšší správní soud nemusel zabývat tím, zda ustanovení zástupce pro žalobní řízení je třeba

k ochraně práv stěžovatelky a zda tak byla splněna druhá z kumulativních podmínek obsažená v § 35 odst. 8 s. ř. s. Splnění této podmínky pro ustanovení zástupce pro řízení o žalobě navíc Nejvyššímu správnímu soudu nepřísluší posuzovat, neboť touto otázkou se po učinění závěru o nesplnění první z kumulativně stanovených podmínek pro ustanovení zástupce nezabýval ani Městský soud v Praze.

Nejvyšší správní soud dospěl ze všech shora uvedených důvodů k závěru, že kasační stížnost směřující proti výroku II. usnesení Městského soudu v Praze není důvodná, a proto ji podle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl. Oproti tomu však shledal důvodnou kasační stížnost ve vztahu k výroku I. napadeného usnesení. Proto podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. výrok I. napadeného usnesení zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení, v němž je tento soud podle odstavce třetího téhož ustanovení vázán výše vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu. V dalším řízení tedy bude Městský soud v Praze vycházet z toho, že řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 3. 6. 2011, č. j. 2011/26436-421, 2011/41541-421, je osvobozeno od soudních poplatků.

O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 120 a § 60 odst. 1 věty druhé s. ř. s. Stěžovatelka totiž byla úspěšná ve vztahu k výroku I. napadeného usnesení, zatímco žalovaný byl úspěšný ve vztahu k jeho výroku II. Úspěch účastníků řízení o kasační stížnosti byl tedy stejný, takže žádný z nich nemá právo ani na náhradu poměrné části nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 21. prosince 2011

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu